

NOTA

De Torras i Bages a l'“Escola Tomista de Barcelona”

Abel Miró i Comas¹

Hi ha una íntima vinculació entre Catalunya i la doctrina de Sant Tomàs d'Aquino, car és dins d'aquest context on ha d'ubicar-se l'“Escola Tomista de Barcelona”.

És ben sabut que, segons defensa el Venerable Dr. Josep Torras i Bages a la seva *Tradició catalana*, la fe cristiana és un element constitutiu, inalienable, de l'essència de Catalunya: “el nostre esperit nacional és enterament cristià [...]. Convé, doncs, servir i fomentar l'esperit, que és la substància de la pàtria. La substància fa la cosa: perdent-se aquella es perd aquesta; per la qual raó si l'esperit català es dissipava, quedaria esvanida la pàtria. Un nou esperit faria un nou poble; l'un seria la successió de l'altre; mes no fora el mateix; la casa seria idèntica, mes l'estadant divers, portaria tal volta els mateixos vestits i joies de la mare pàtria, mes no fora la nostra mare, la qui ens ha donat el ser social que tenim”². Si un «constructor de pobles» pretengués engendrar una Catalunya «nova», suprimint el caràcter cristià del seu esperit, aleshores solament restaria una pàtria devastada, espoliada de tot el seu contingut positiu, «un nom buit de tota realitat, la supressió dels sentiments patriòtics, o sia la fraternitat universal igual a zero»³.

L'essència de Catalunya és el cristianisme, perquè «la nostra raça fou governada i dirigida, fou fomentada i educada, des que es pot dir poble català, per l'Església, qui l'engendrà en les ombrívols valls del Pirineu»⁴. És per aquest motiu que “Potser no hi ha altra nació tan entera i sòlidament cristiana com fou Catalunya”⁵.

Però això no és tot, la identificació no és únicament entre Catalunya i el cristianisme —cosa que, amb major o menor mesura, podria dir-se de totes les regions d'Europa—, sinó, més específicament, amb la doctrina de Sant Tomàs d'Aquino, la millor síntesi del pensament de l'Edat Mitjana.

El bisbe Torras i Bages justifica aquesta tesi fent referència a la important tasca educadora que els Frares Predicadors exerciren sobre el poble català,

Doctor Torras i Bages



imprimint-li la seva manera d'ésser, el seu caràcter propi: “quant als Frares Predicadors, queden tan identificats amb el corrent civilitzador d'aquella època a Catalunya, que creiem bé es pot dir que així com l'historiador Gibbon assegura que l'Anglaterra fou obra dels monjos, com la bresca ho és de les abelles, igualment es pot assegurar que els frares foren qui donaren forma a l'esperit català”⁶.

No és d'estranyar, doncs, que Catalunya assolís el seu apogeu, el seu moment de màxima esplendor o plenitud a tot nivell, durant la cristiandat medieval: «L'orient i l'ocàs de la nostra nació en son ser propi i independent, coincideixen exactament amb l'orient i l'ocàs de la gran filosofia escolàstica; d'aquí que es pugui dir que fou una nació qui portà l'esperit d'aquella meravellosa filosofia, i pel mateix hem afirmat que l'ordre de Frares Predicadors, espècie de sacerdoci no sols de l'Església catòlica, sinó també d'aquella escola filosòfica, fou la vera educadora de la nostra gent. No és, doncs, estrany que en aquella interessantíssima època de la civilització europea, que es desenrotllà als fecundants raigs de la síntesi científica que

personifica sant Tomàs d'Aquino, Catalunya tingués excepcional importància dins el quadre de la civilització general»⁷.

Però, ¿en què es concreta aquesta influència del tomisme sobre el poble català? El bisbe de Vic ho resumeix així: «*Clar i català* és la divisa del pensament i de la paraula de la nostra gent. El sistema intel·lectual, que personifica sant Tomàs d'Aquino, és enemic de nuvolositats i utopies, tant filosòfiques com místiques, eminentment racional i profundament pràctic, fugint el personalisme i l'exclusivisme, i consistint sa essència en una condensació de tots els elements racionals aprofitables, als quals marca amb sa pròpia fesomia, posseeix una gran consistència i condicions de vida perdurable provinents de sa fidelitat a la tradició i de sa potència d'assimilació. Ama el just medi en què consisteix la virtut, i no s'enamora d'exageracions»⁸.

D'acord amb el que acabem d'explicar, no ha de sorprendre'ns que sigui durant la Renaixença —aquest moviment cultural que tractava de trobar les arrels de Catalunya girant els ulls a l'Edat Mitjana— que es produeix a casa nostra també un refluix dels estudis tomistes, dins del qual ha d'ubicar-se l'«Escola Tomista de Barcelona», inspirada pel jesuïta, P. Ramon Orlandis Despuig.

¹ Professor de Filosofia. Universitat Internacional de Catalunya.

² Torres i Bages, Josep, *La tradició catalana*, a: ÍDEM, *Obres completes*, vol. 1, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1984, pàg. 246.

³ Ídem.

⁴ *Ibíd.*, pàg. 242.

⁵ Ídem.

⁶ *Ibíd.*, pàg. 375.

⁷ *Ibíd.*, pàg. 498.

⁸ *Ibíd.*, pàg. 382-3.

Desenvolupament de l'“Escola Tomista de Barcelona”

Als inicis del tomisme modern a Catalunya, i més concretament a la Universitat de Barcelona cal situar a **Josep Daurella i Rull** (1864-1927), que va accedir a la càtedra de Metafísica d'aquesta universitat el 1894. El seu enfocament tomista s'aprecia especialment en la seva obra *Institucions de metafísica* (1891).

És també destacable el filòsof **Josep Maria Capdevila i Balanzó** (1892-1972), que va seguir amb llibertat les tendències tomistes modernes influït per l'obra de catòlics renovadors com Gilbert K. Chesterton, Léon Bloy i, molt especialment, Jacques Maritain.

Ja en la postguerra espanyola, va tornar el tomisme amb el jesuïta **P. Ramon Orlandis i Despuig**, que va reunir un significatiu grup d'estudiants i de professionals catòlics laics preocupats per la “qüestió social”. A partir de 1940 una part d'aquest grup es va organitzar com *Schola Cordis Iesu* i des de 1943, va comptar amb la seva pròpia revista *Cristiandat*, dedicada a la difusió de nocions de filosofia i teologia neotomistes.

El personatge més significatiu en la nova situació va ser **Jaume Bofill Bofill** (1910-1965). Sent ja advocat, va estudiar filosofia a instàncies del P. Orlandis i es va llicenciar en la postguerra. En 1951 va guanyar la Càtedra de Metafísica en la Universitat de Barcelona. El 1949, Bofill va obtenir el doctorat en Filosofia per la Universitat de Madrid amb la tesi *El concepte de perfecció en Sant Tomàs*. Va fundar, el 1956, la revista *Convivium*, que va dirigir fins a la seva defunció el 1965, i va ser col·laborador habitual de la revista *Cristiandat*. Segons Bofill, una metafísica autèntica és una ciència ordenada a aconseguir una realitat espiritual, metasensible, i a orientar-nos en els problemes fonamentals de l'existència. Va destacar la centralitat de la persona en l'escala dels éssers i la importància de la dimensió íntima de la cognició, que va designar amb el nom de "sentiment".

Bofill va morir relativament jove. En 1966, el va succeir en la càtedra de Metafísica **Francesc Canals Vidal** (1922-2009), doctor en Dret, Filosofia i Teologia, també membre de la *Schola Cordis Iesu* i a qui Bofill havia dirigit la seva tesi doctoral.

Canals va acceptar per al seu pensament la denominació de “realisme pensant”. La seva recerca sobre l'essència del coneixement es mou en l'exigència d'una ontologia del subjecte cognoscent, necessària per superar el formalisme del criticisme transcendentel kantianà. Alhora, contra tot

intuïcionisme, accepta que entendre és concebre, és a dir, formar interiorment un verb mental, un terme objectiu immanent a l'entendre mateix, en el qual s'arriben a entendre les coses. Canals es va ocupar també de la teologia al fil de la doctrina de Sant Tomàs. L'entén com una veritable ciència argumentativa, una elaboració racional en sentit propi, però al servei de la fe, per la qual cosa no pot mai, sense dimitir de la seva raó de ser, oposar-se a cap contingut de la fe.

Deixeble de Canals va ser el seu successor en la càtedra de Metafísica de la Universitat de Barcelona, **Eudald Forment i Giralt** (1946), amb abundants treballs de recerca se centren fonamentalment en el tomisme. És un autor prolix. Ha publicat trenta-cinc llibres, més de dos-cents cinquanta estudis monogràfics en Actes de congressos nacionals i internacionals i revistes de tot el món, i més de set-cents recensions de llibres.

Elaborat per la Redacció de *Temes d'avui*.

Selecció bibliogràfica de tres autors remarcables de l'Escola Tomista de Barcelona¹

P. RAMON ORLANDIS

«El fin último del hombre en Santo Tomás», *Manresa*, núm. 14, 1942, pp. 7-25; núm. 15, 1942, pp. 107-117; núm. 19, 1943, pp. 34-53.

Pensamientos y ocurrencias, Barcelona, Balmes, 2000.

JAUME BOFILL

La escala de los seres o el dinamismo de la perfección, Barcelona, Publicaciones Cristiandad, 1950.

«El corazón, lo más íntimo de la persona», *Cristiandad*, núm. 150, 1950, pp. 286-287.

«Humildad ontològica y aceptación de la gracia», *Cristiandad*, núm. 352, 1960, pp. 154-156.

«Esperança i tradició», *Cristiandad*, núm. 381, 1962, pp. 255-258.

«D'una teoria de l'acte a una teoria de la relació interpersonal (Notes d'Ontologia)», *Convivium*, núm. 17-18, 1964, pp. 23-48.

«Vers una espiritualitat familiar d'orientació contemplativa. El caràcter medial de les realitats corporals», *Espiritu*, núm. 14, 1965, pp. 12-22.

Obra filosòfica, Barcelona, Ariel, 1967.

FRANCESC CANALS

«El “lumen intellectus agentis” en la “ontología del conocimiento” de Santo Tomás», *Convivium*, núm. 1, 1956, pp. 99-136.

Para una fundamentación de la metafísica, Barcelona, Promocions Publicacions Universitàries, 1967.

Cuestiones de fundamentación, Barcelona, Promocions Publicacions Universitàries, 1981.

Sobre la esencia del conocimiento, Barcelona, Promocions Publicacions Universitàries, 1987.

Sant Tomàs d'Aquino. Antologia metafísica, Barcelona, Edicions 62, 1991.

Tomás de Aquino. Un pensamiento siempre actual y renovador, Barcelona, Scire, 2004.

Obras completas, vol. 6. Escritos filosóficos (1a parte), Barcelona, Balmes, 2016.

EUDALD FORMENT

Ser y persona, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 1982.

Persona y modo substancial, Barcelona, Promocions Publicacions Universitàries, 1983.

Introducción a la Metafísica, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 1984.

Déu i l'home, Barcelona, Editorial Casals, 1987.

Filosofía del ser. Introducción, comentario, texto y traducción del "De ente et essentia" de Santo Tomás, Barcelona, Promocions Publicacions Universitàries, 1988.

Lecciones de Metafísica, Madrid, Rialp, 1992.

Historia de la filosofía tomista en la España contemporánea, Madrid, Ediciones Encuentro, 1998.

Tomás de Aquino. El ente y la esencia. Traducción, estudio preliminar y notas, Pamplona, Eunsa, 2002.

El personalismo medieval, Valencia, EDICEP, 2002.

Santo Tomás de Aquino. El orden del ser. Antología filosófica, Madrid, Tecnos, 2003.

Santo Tomás de Aquino. El oficio de sabio, Barcelona, Ariel (Grupo Planeta), 2007.

Tomás de Aquino esencial, Barcelona, Montesinos, 2008.

Metafísica, Madrid, Palabra, 2009.

Santo Tomás de Aquino. Su vida, su obra y su época, Madrid, BAC, 2010.

Santo Tomás. Estudio introductorio y textos selectos, Madrid, Gredos, 2012.

Catecismo de la Suma contra los gentiles, I y II, Alicante, Ediciones Cobel, 2015.

Sabiduría cristiana. Fe, gracia y libertad, Valencia, EDICEP, 2015.

«El mal moral y la persona humana», *Revista Internacional de Filosofía Teórica y Práctica*, vol. 2, núm. 2, 2022, pp. 11-32.

Sabiduría tomista, Bogotá, Editic, 2023:
<https://editic.net/ebooks/index.php/editicph/catalog/book/1>

«Predestinación y reprobación en Santo Tomás», *Conocimiento y Acción*, vol. 4, n. 2, 2024, pp. 1-17.

¹ Preparat per Abel Miró, Universitat Internacional de Catalunya, que pot servir com a punt de partida per aquells que vulguin iniciar-se en al seu estudi.